

Obsah stálé výstavy v Sudetoněmeckém muzeu v Mnichově

Expozice Sudetoněmeckého muzea mapuje 1100 let historie, umění a kultury německy mluvícího obyvatelstva v českých zemích. Ústředními tématy jsou domov, soužití různých skupin obyvatel, ztráty způsobené válkou a nucenou migrací ve 20. století a také nový začátek a integrace sudetských Němců po roce 1945 v poválečném Německu, zejména v Bavorsku. Stovky autentických předmětů, svědectví pamětníků a moderní mediální technologie ilustrují pohnutou historii a kulturní a ekonomickou rozmanitost tohoto regionu. Mottem Sudetoněmeckého muzea je klíčový pojem „domov“.

Domov je krajina, jazyk, kultura a mnoho dalšího

Pod tímto mottem vypráví muzeum příběh Němců v Čechách, na Moravě a v Rakouském Slezsku a osvětluje přitom různé aspekty domova: od kulturního, náboženského a hospodářského života před rokem 1945 přes politické převraty a nucené vysídlení až po namáhavý nový začátek a integraci sudetských Němců v Spolkové republice Německo a Německé demokratické republice. Pojem domov není chápán pouze jako místo, ale jako mnohohrstevnatý prostor prožitků: zahrnuje krajinu, jazyk, kulturu, náboženství, soužití různých národností a emocionální vazbu k životnímu prostoru.

Domov a migrace – téma pro všechny

Výstava ukazuje, jak byl tento pocit domova otřesen nuceným vysídlením a jak začalo hledání nového domova – doprovázené otázkou, co dnes „domov“ (ještě) znamená. Proto může návštěva muzea oslovit stejně starší lidi, kteří se identifikují jako sudetští Němci, jako i německé a zahraniční žáky s migračním pozadím i bez něj. Historii a vztah sudetských Němců k domovu lze spojit se zážitky a zkušenostmi dnešních mladých lidí. Možná se tak podaří vnímat migraci nejen jako problém, ale jako běžný jev v dějinách.

Domov – hodnotové společenství (středo)evropských národů

Citát z projevu bývalého českého prezidenta Václava Havla před německým Spolkovým sněmem v roce 1997 „Nic menšího a nic většího než zážitek zvaný domov“ zdobí vstupní halu muzea a představuje hlavní motiv stálé expozice. Odkazuje na hodnotové společenství (středo)evropských národů. Výstava se snaží popsat rozmanitost střední Evropy a zdůrazňuje význam této kulturní krajiny pro evropské kulturní dědictví.

Výzva k zamyšlení: Co pro mě znamená domov?

Sudetoněmecké muzeum využívá ústřední motiv „domova“ k tomu, aby názorně a kriticky přiblížilo historii, identitu, ztrátu i nový začátek sudetských Němců.

Představuje domov jako mnohvrstevnatý a proměnlivý pojem – jako místo, pocit, vzpomínku a výzvu pro současnost i budoucnost. To je patrné zejména v poslední části výstavy: zde je slovo „Domov?“ záměrně doplněno otazníkem a jsou zde prezentovány památky a suvenýry, které ilustrují osobní vztah vyhnanců ke ztracenému domovu. Výstava podněcuje k zamyšlení nad pojmem „domov“ a vybízí návštěvníky, aby se zabývali různými identitami, společnými rysy a zlomy. Na konci výstavy si mohou návštěvníci zapsat své vlastní myšlenky a vyvěsit je na nástěnku, kde je uvidí i ostatní návštěvníci muzea.

Pět tematických okruhů: Které exponáty jsou pro mládé lidi zajímavé?

Stálá výstava zahrnuje pět tematických okruhů v pěti podlažích, kterými lze procházet chronologicky shora dolů.

Tematický okruh 1: Domov a víra

Zde návštěvníci najdou exponáty, které mají přiblížit následující otázky: Odkud sudetští Němci přišli? Jak utvářeli svůj život a komunitu v oblastech, kde se usadili? Expozice se věnuje rozmanitosti regionů, nářečí, zvyků a hospodářskému vývoji.

Text výstavy vysvětluje pojmy „kmen“, „etnická skupina“ a „národ“.

Z audiozařízení mohou mladí lidé poslouchat pro ně exotické dialekty: různé německé dialekty z českých zemí, které v současnosti zanikají. I co se týče jazyka, nebyli sudetští Němci jednotnou skupinou, ale měli podle svých domovských regionů vlastní dialekty. České velikonoční a vánoční dekorace jsou příležitostí k výměně informací o rodinných tradicích a náboženských svátcích.

Tematický okruh 2: Hospodářství a kultura

Tato část se věnuje umění, řemeslům, průmyslu, každodennímu životu, stejně jako rozvoji rozmanité kulturní krajiny. Desítky produktů – od hudebních nástrojů přes jízdní kola až po dámské punčochy – ilustrují rozmanitá hospodářská odvětví sudetských Němců v českých zemích. Podrobně jsou představeny také pražské kavárny. Tato část expozice může být zajímavá zejména pro žáky středních odborných škol. Mohou si vybrat jeden exponát, který mají podrobně popsat a najít u něj souvislost se sebou samým nebo se současností. [\(vložit interní odkaz na zadání úkolu\)](#)

Tematický okruh 3: Nacionalismus a národní stát

Na tomto patře se pozornost soustředí na politické a sociální změny v 19. a na počátku 20. století v českých zemích. Pomocí mnoha exponátů, map, plakátů a filmového materiálu je znázorněno, jak kulturní a náboženské společné rysy

ustupovaly do pozadí a jak rostlo národnostní napětí. Obvykle se jednalo o jazyk, ekonomický a politický vliv.

V době Československé republiky se národnostní konflikty mezi Němci a Čechy dále vyostřovaly a v sousední Německé říši získávali národní socialisté stále větší vliv. Zajímavým dokumentem pro diskusi s mládeží je faksimile Mnichovské dohody z podzimu 1938, která vedla k postoupení pohraničních území (Sudet) Československem nacistickému Německu. [\[interní odkaz na Mnichovskou dohodu v: Zajímavé exponáty v Sudetoněmeckém muzeu\]](#)

Poslechová stanice nabízí mladým lidem mnoho audionahrávek pamětníků, např. od Maxe Mannheimera, dítěte z židovské obchodnické rodiny z Moravy, který jako mladý muž prošel nacistickými koncentračními tábory v Terezíně, Dachau a Osvětimi, po osvobození žil v Mnichově a jako starší muž aktivně přednášel o období nacismu a šoa.

Tematický okruh 4: Ztráta a vyhnání

Útěk a vyhnání sudetských Němců jsou ústředními tématy tohoto podlaží. Ukázky dokládají, jak lidé přišli o svůj domov a jak tuto fázi prožívali. Instalace představuje předměty, které si různí lidé vzali s sebou během nuceného vysídlení: zavazadla, oblečení, dětský kočárek nebo panenku. Atmosféru doplňují obrazové projekce na stěnách a zvukové nahrávky, ve kterých pamětníci vyprávějí o svých traumatických zážitcích.

Dramaturgie výstavy se zde snaží návštěvníkům zprostředkovat představu o strádání, ztrátách a pocitu bezdomovectví sudetských Němců v bezprostředním poválečném období. Tato tmavá výstavní místnost může na žáky a studenty působit velmi tísnivým dojmem.

Tematický okruh 5: Poválečná doba a nový začátek

Toto podlaží, kterým stálá expozice končí, ukazuje, jak sudetští Němci našli nový domov – s důrazem na Bavorsko – a jak dodnes udržují své tradice a kontakt se svou starou vlastí. Nový začátek a náročná integrace sudetských Němců v Spolkové republice je znázorněna například pomocí jednoduchého nábytku vlastní výroby a produktů vyráběných v Bavorsku, jako jsou karlovarské oplatky, které navazují na hospodářské tradice z českých zemí.

Zde se nabízí dobrá příležitost promluvit si s mladými lidmi o výzvách spojených s migrací, novým začátkem a integrací – tehdy i dnes. S dospívajícími lze diskutovat o nadávkách, kterým byli sudetští Němci v západním Německu vystaveni, nebo o „neviditelném zavazadle“ migrantů, které zahrnuje věci jako vytrvalost, odborné kvalifikace, zkušenosti, charakterové vlastnosti a hodnoty.

Odkazy:

- Pětiminutové propagační video o stálé expozici (2022, v němčině, resp. převážně beze slov) „Auf einen Rundgang durch das Sudetendeutsche Museum“ (Prohlídka

Sudetoněmeckého muzea): <https://www.sudetendeutsches-museum.de/bildung-vermittlung/digitale-angebote/>

- Stručný popis obsahu všech výstavních pater na domovské stránce muzea: <https://www.sudetendeutsches-museum.de/cz/vystavy/trvala-expozice/>
- Ilustrovaný krátký průvodce (v češtině, němčině nebo angličtině) s přibližně 12 stranami textu ke každému tematickému okruhu a fotografiemi vybraných výstavních prostor a předmětů. Stefan Planker (vyd.): Sudetoněmecké muzeum. Krátký průvodce trvalou expozicí Sudetoněmeckého muzea. Mnichov 2022. Odkaz na muzejní obchod: <https://sudetendeutsches-museum.ticketfritz.de/Shop/Index/buecher/21127>
- 200stránkový ilustrovaný katalog (jen v němčině) představuje 50 sbírkových předmětů, většina z nich se stala součástí expozice. Elisabeth Fendl, Klaus Mohr (ed.): Heimatgeschichten. Aus den Sammlungen des Sudetendeutschen Museums in München [Příběhy domova. Ze sbírek Sudetoněmeckého muzea v Minochově] (Schriftenreihe des Sudetendeutschen Museums 1), München 2018. Obsah: <https://d-nb.info/1150430583/04>

Autorky: Barbara Raub, Theresa Langer-Asam

Překlad: www.DeepL.com, Theresa Langer-Asam, rev. Barbora Baarová